

Modele FRBR, RDA

nowe pola w formacie MARC21 z grupy pól 3XX

Jarosław Pacek

Instytut Bibliograficzny



DESKRYPTORY BIBLIOTEKI NARODOWEJ

Propozycja zmian w opracowaniu zbiorów bibliotecznych
W dobie sieci semantycznej

Warszawa, 20-21 kwietnia 2015 r.

Nowa epoka w bibliografii

Wydarzenia końca lat dziewięćdziesiątych:

- utworzenie w 1997 r. formatu **MARC 21**,
- ogłoszenie w 1998 r. dokumentu ***Functional Requirements for Bibliographic Records. Final Report.***

FRBR

FRBR testy i implementacje.

- FictionFinder (<http://experimental.worldcat.org/xfinder/fictionfinder.html>).
- Rozwiązania australijskie, np. testowa wersja serwisu Libraries Australia (<http://ll01.nla.gov.au>).
- Implementacje w systemach bibliotecznych, np. Virtua VTLS (Visionary Technology in Library Solutions, <http://www.vtls.com/products/virtua>) oraz Primo (<http://www.aleph.pl>).

Struktura FRBR

Do ustalenia struktury FRBR wykorzystano model **ER** stosowany w relacyjnych bazach danych:

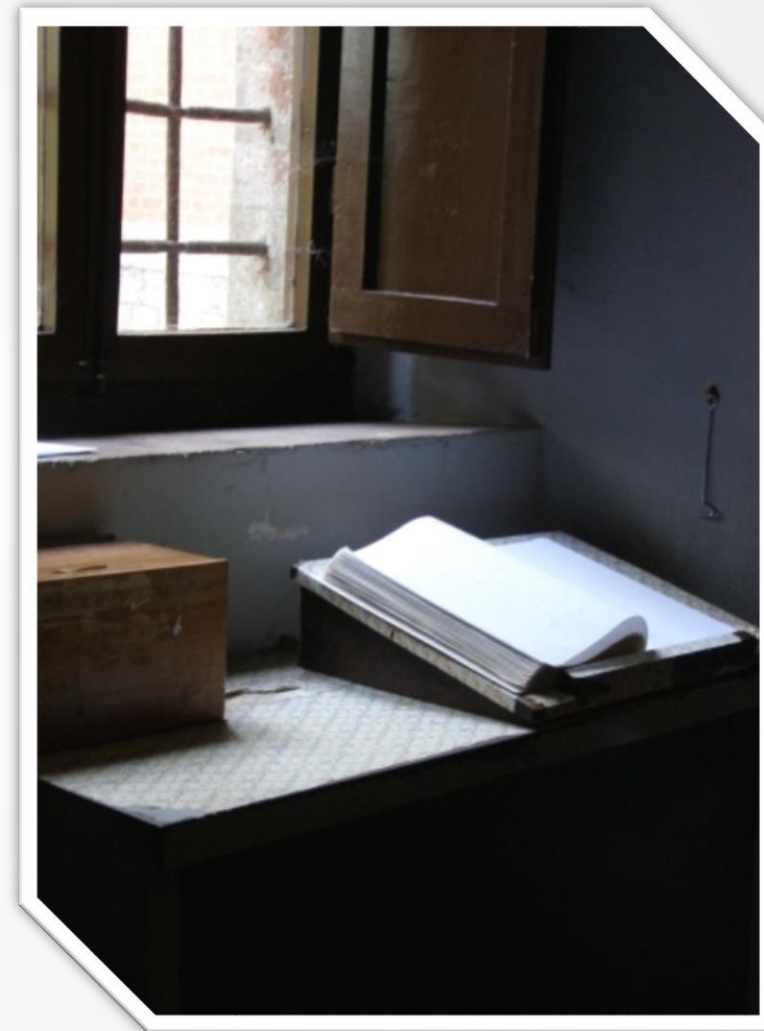
encja - relacja
entity - relationship

FRBR wyodrębnia trzy kluczowe grupy jednostek bibliograficznych.

Wytwory działalności intelektualnej lub artystycznej

Dzieło (*Work*) – jednostka abstrakcyjna, nie istnieje żaden materialny obiekt, który stanowiłby *Dzieło*. Rozpoznawane jest poprzez swe *Realizacje*. Trudne do jednoznacznego zdefiniowania. Interpretacja, ustalenie granic, może zależeć od różnic i uwarunkowań kulturowych.

Realizacja (*Expression*) – intelektualne lub artystyczne wyrażenie *Dzieła* w formie alfanumerycznej, notacji muzycznej, choreograficznej, dźwięku, obrazu, obiektu, ruchu itp. lub dowolna kombinacja tych form.

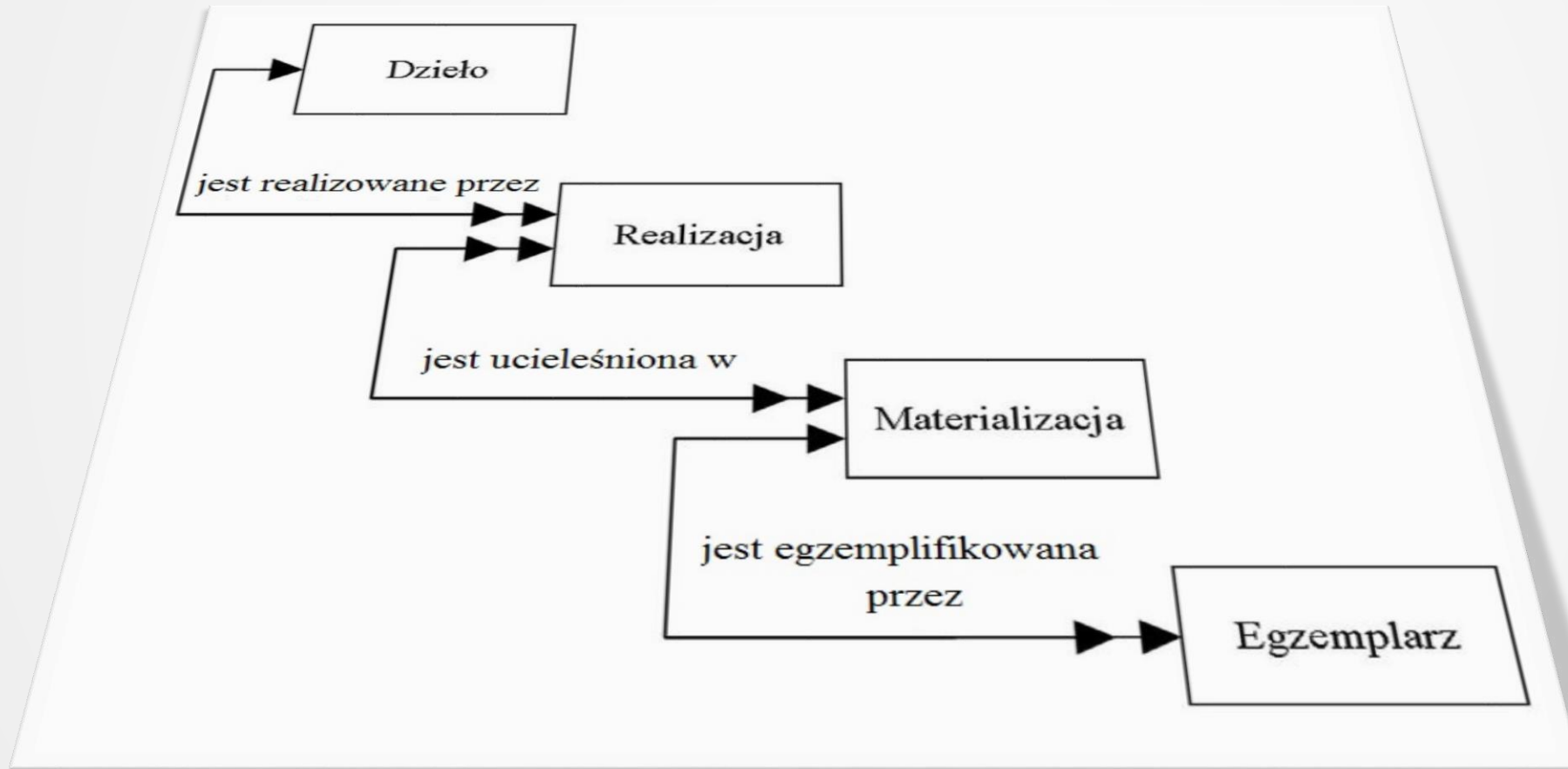


Wytwory działalności intelektualnej lub artystycznej

Materializacja (*Manifestation*) – obiekty fizyczne takie jak: rękopisy, książki, periodyki, mapy, plakaty, nagrania dźwiękowe, filmy, nagrania wideo, CD-ROM-y, multimedia itp. Reprezentuje wszystkie materialne przedmioty o tych samych cechach (zarówno pod względem zawartości intelektualnej jak i formy fizycznej).

Egzemplarz (*Item*) – konkretny obiekt materialny. Zazwyczaj pojedynczy (np. jednotomowa monografia, pojedyncza kasetka z nagraniem itp.). Czasem więcej niż jeden przedmiot fizyczny (np. monografia wydana w dwóch tomach, nagranie na trzech oddzielnych płytach itp.). Zawartość intelektualna i forma fizyczna *Egzemplarza* są takie same jak *Materializacji*.

Jednostki grupy pierwszej



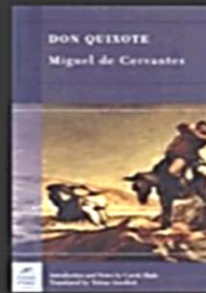
OCLC FRBR work set algorithm-based cluster of related WorldCat records



Original



English Translation
e¹



Illustrated edition
e²



Abridged edition
e³



Adaptation
e¹

Expressions

Work¹

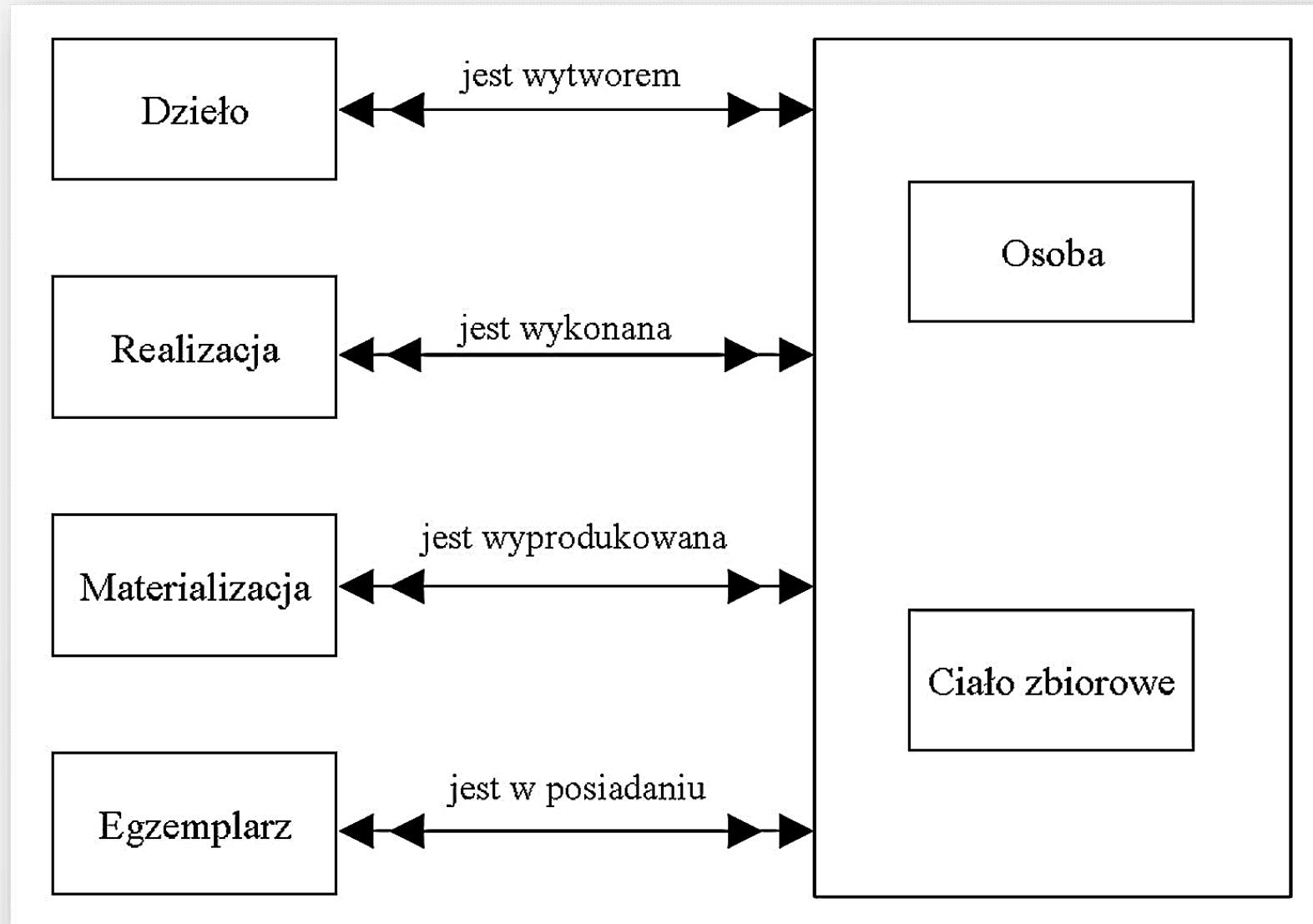
Work²

Intelektualna lub artystyczna zawartość, postać fizyczna, produkcja, rozpowszechnianie lub przechowywanie

Osoba (*Person*) – osoby związane z *Realizacją Dzieła* (autorzy, kompozytorzy, artyści, redaktorzy, tłumacze, reżyserzy, odtwórcy itp.) lub stanowiące przedmiot *Dzieła*.

Ciało zbiorowe (*Corporate body*) – organizacja lub grupa osób i/lub organizacji działających wspólnie. Organizacje i grupy występujące pod indywidualną nazwą, grupy okazjonalne, powstałe w ramach spotkań, konferencji, kongresów, wypraw, wystaw, festiwali, targów itp. Również organy władzy terytorialnej na określonym terenie.

Relacje między jednostkami grupy pierwszej i drugiej



Przedmioty *Dzieł*

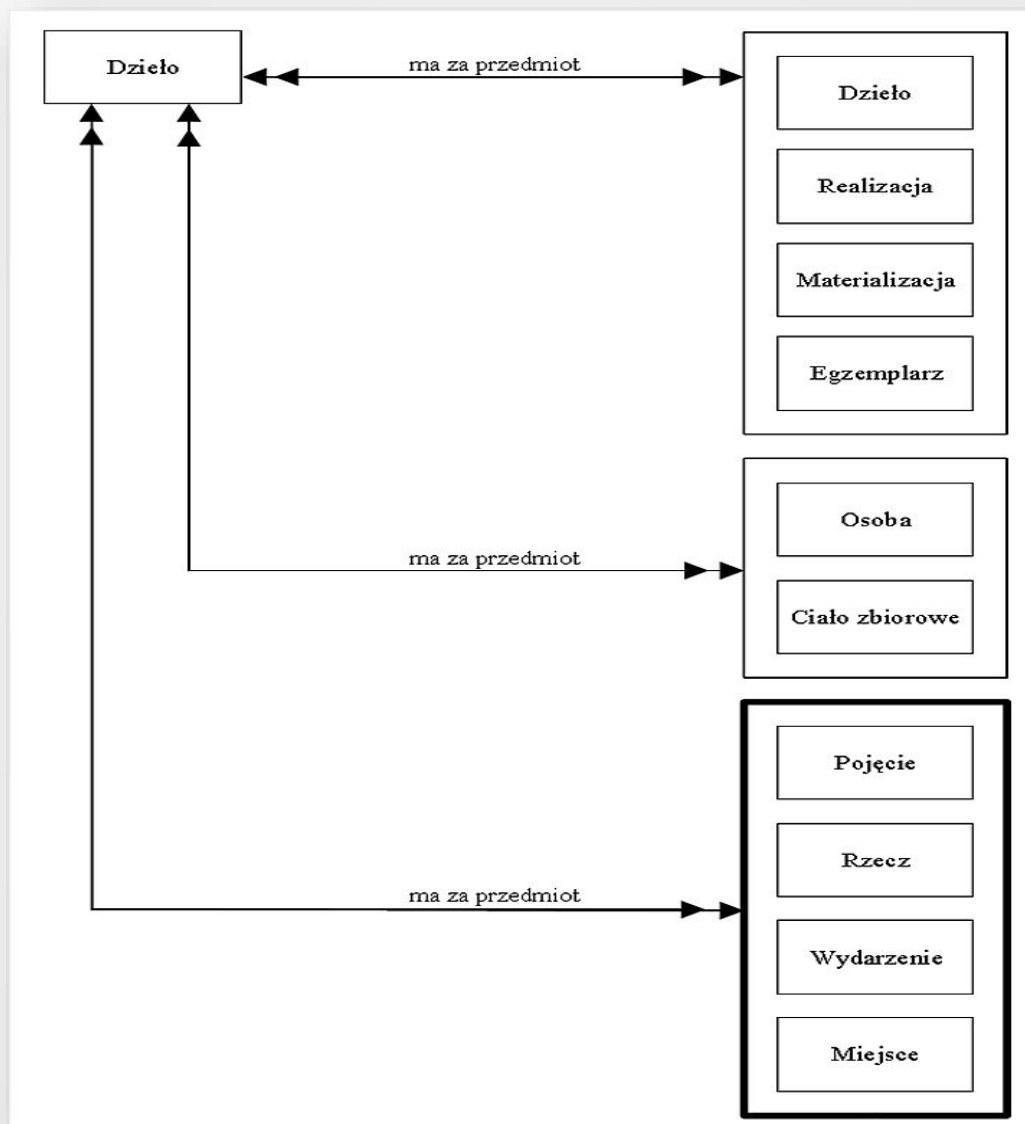
Pojęcie (*Concept*) – idea, dziedzina, dyscyplina wiedzy, szkoły i nurty myślowe (filozofie, religie, ideologie polityczne itp.), teorie, procesy, techniki, praktyki itp.

Rzecz (*Object*) – materialne obiekty, ożywione i martwe, występujące w naturze, statyczne i ruchome, będące wytworem człowieka, również przedmioty już nieistniejące.

Wydarzenie (*Event*) – działania lub wydarzenia historyczne, epoki, okresy itp.

Miejsce (*Place*) – lokalizacje: ziemskie i pozaziemskie, historyczne i współczesne, geograficzne i geopolityczne.

Relacja między dziełem i jednostkami grupy trzeciej



FRBR

Cztery podstawowe zadania, które realizują użytkownicy:

- **Znalezienie** (*find*) jednostek zgodnych z kryteriami wyszukiwawczymi ustalonymi przez użytkownika (np. wyszukiwanie wszystkich dokumentów o zadanym tytule lub dotyczących danego przedmiotu).
- **Identyfikacja** (*identify*) jednostki (np. upewnienie się, że opisany w rekordzie dokument odpowiada poszukiwanemu przez użytkownika lub rozróżnienie pomiędzy kilkoma o podobnych cechach, np. takim samym tytule).
- **Wybór** (*select*) jednostki spełniającej wymagania użytkownika (np. wybór tekstu w języku znanym użytkownikowi lub programu w wersji obsługiwanej przez sprzęt komputerowy użytkownika).
- **Uzyskanie dostępu** (*obtain*) do opisanej jednostki (np. poprzez zakup danej publikacji, wypożyczenie, skopiowanie, metodą online).

FRSAD

*Functional Requirements
for Subject Authority Data:
A Conceptual Model*



Thema oraz Nomen

FRSAD wprowadza dwie encje: (łac.) **Thema** oraz **Nomen**:

- **Thema**: dowolna jednostka występująca jako przedmiot dzieła (synonimy: przedmiot, temat, koncepcja).
- **Nomen**: dowolny znak lub ciąg znaków, za pomocą których *Thema* jest wyrażona i rozpoznawana (np. „love”, „∞”, „595.733”) (synonimy: nazwa, nazwa właściwa).

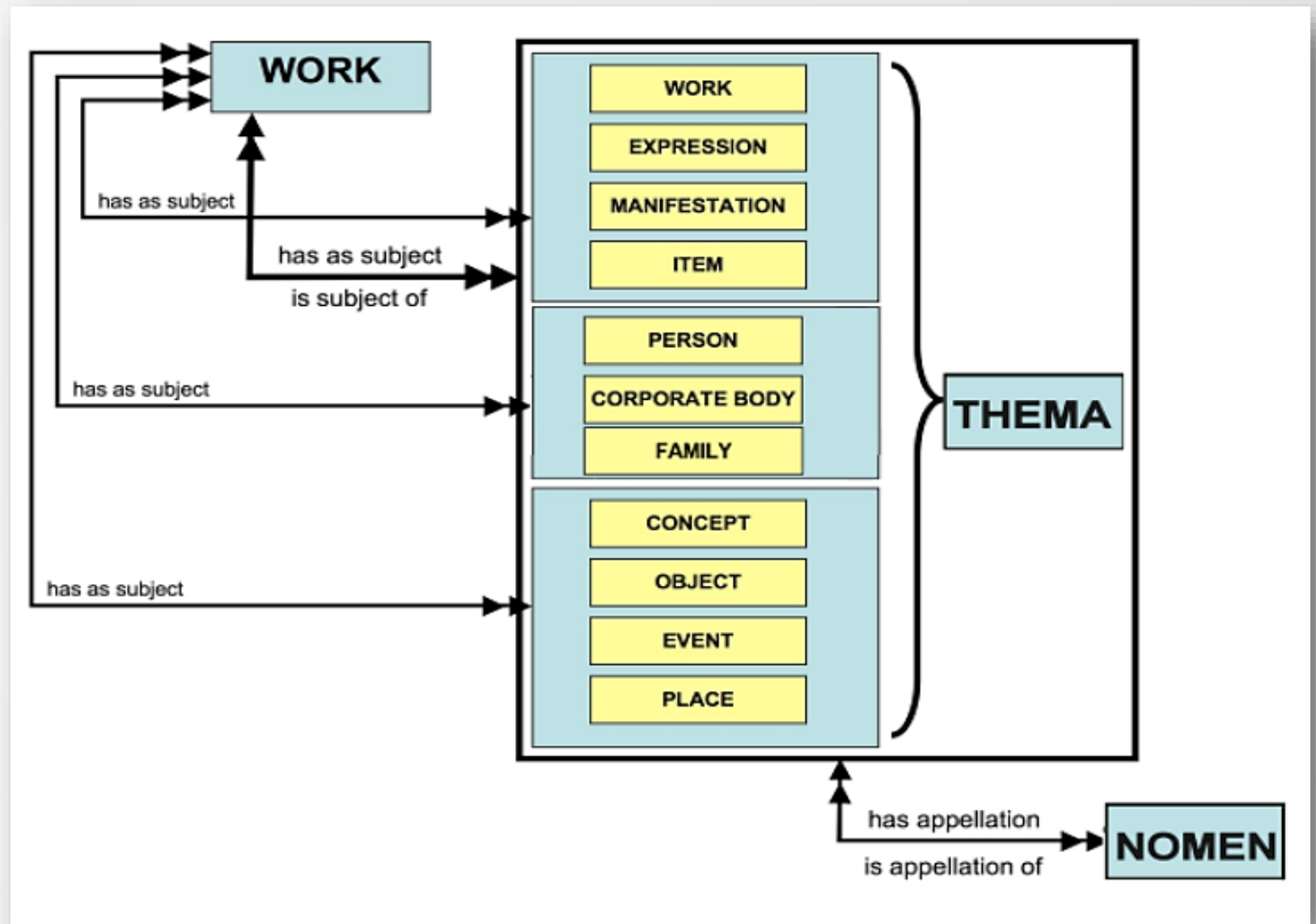
Thema oraz Nomen

- **Thema** ≠ **Pojęcie** (*Concept*) z FRBR, ponieważ jest klasą nadrzędną, zawiera wszystkie encje wyróżniane przez FRBR.
- **Nomen** ≠ **Nazwa** (*Name*) z FRAD, ponieważ zawiera wyróżniane przez FRAD encje: *nazwa*, *identyfikator*, *kontrolowany punkt dostępu*.



Model konceptualny **FRSAD**

FRSAD - FRBR



Relacja **FRSAD do FRBR** (z ujęciem encji *Family* pochodzącej z FRAD)

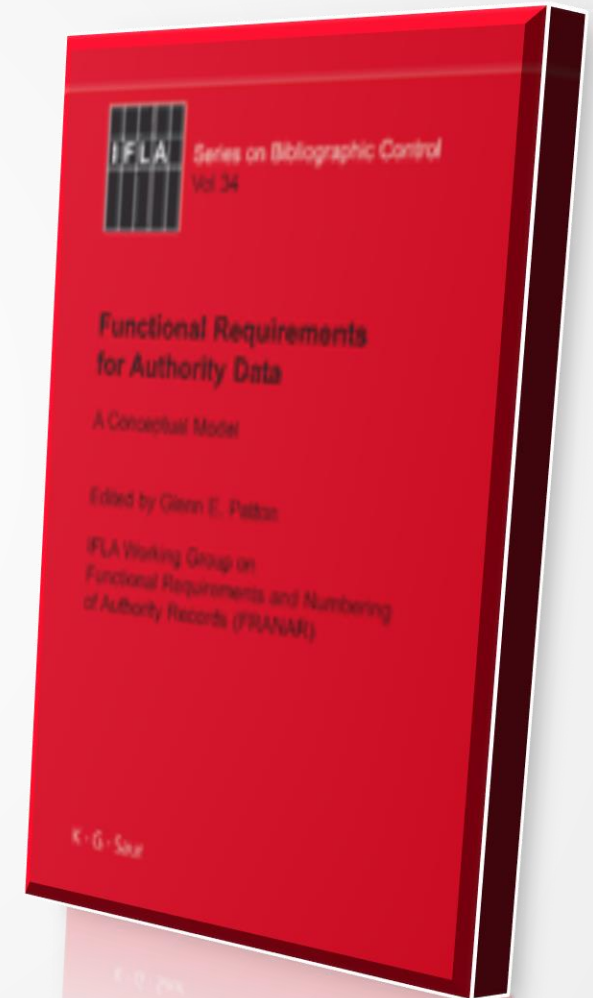
FRSAD

Ogólne zadania realizowane przez użytkowników:

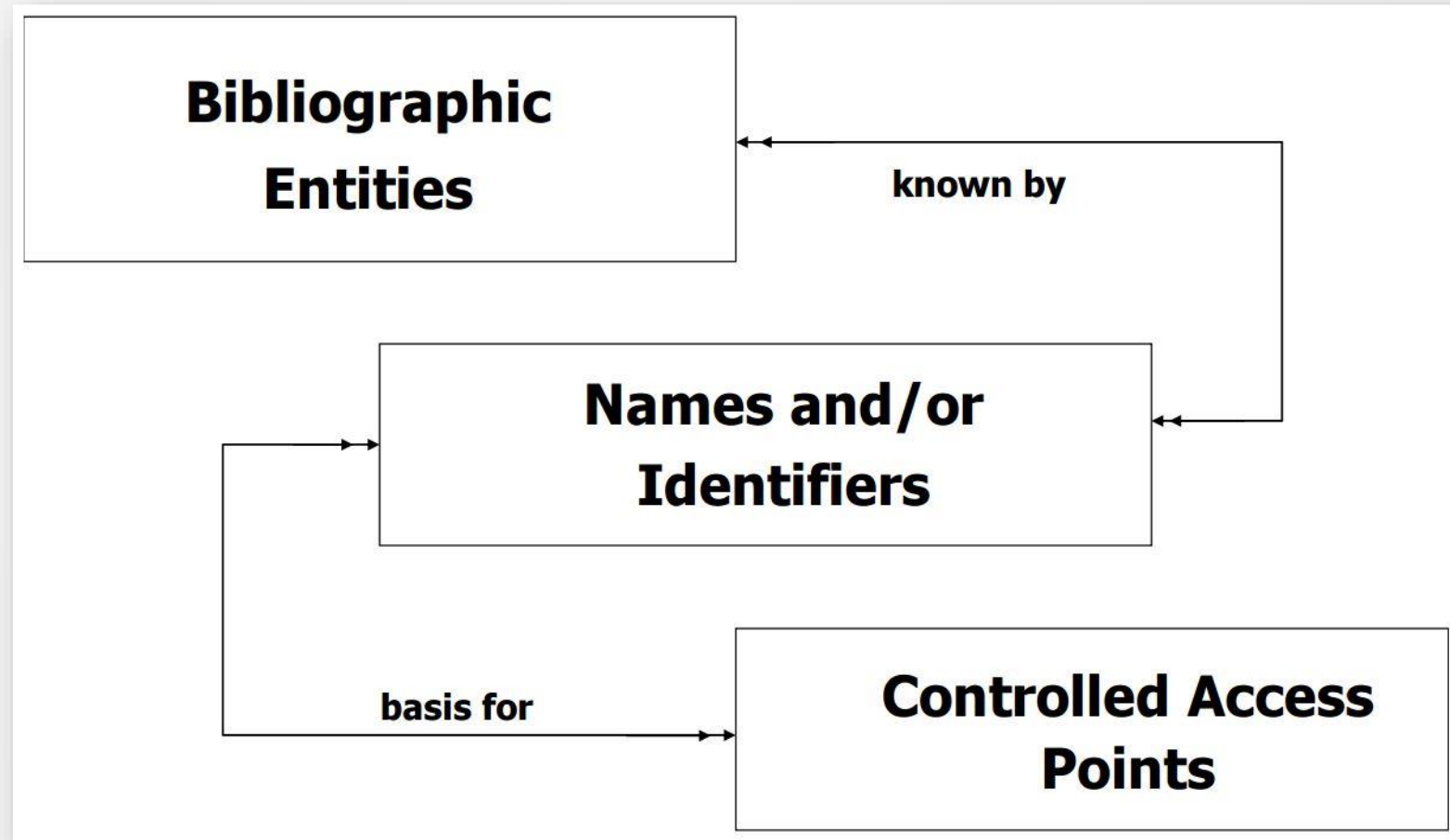
- **Znalezienie** (*find*) jednego lub więcej przedmiotów, które odpowiadają kryteriom użytkownika.
- **Identyfikacja** (*identify*) właściwego przedmiotu (np. rozróżnienie pomiędzy kilkoma o podobnych cechach i potwierdzenie, że znaleziony został właściwy).
- **Wybór** (*select*) przedmiotu spełniającego wymagania i potrzeby użytkownika.
- **Odkrywanie** (*explore*) relacji pomiędzy przedmiotami, np. dla zrozumienia struktury dziedziny wiedzy lub jej terminologii.

FRAD

***Functional Requirements for
Authority Data. Final Report***



FRAD



Model konceptualny **FRAD**

FRBR FRAD FRSAD

FRBR	FRAD	FRSAD
Znalezienie	Znalezienie	Znalezienie
Identyfikacja	Identyfikacja	Identyfikacja
Wybór	Wybór	Wybór
Uzyskanie		
		Odkrywanie
	Kontekstualizacja	
	Uzasadnienie	

Zadania realizowane przez użytkowników, zdefiniowane w **FRBR, FRAD i FRSAD**

RDA Resource Description and Access

Udostępnienie **RDA** w 2010 r.

Do powstania przyczyniło się:

- przeznaczenie AACR głównie dla katalogów kartkowych,
- powstanie nowych typów dokumentów,
- rozwój technologii informatycznych i ich wpływ na działalność biblioteczną,
- zmiana potrzeb użytkowników i ich oczekiwań wobec narzędzi bibliotecznych.

Podstawą koncepcji RDA są modele **FRBR** oraz **FRAD**.

MARC 21

Nowe pola formatu MARC 21 z grupy 3XX (pola opisu fizycznego)

- 336 – Typ zawartości
- 337 – Tryb odtwarzania
- 338 – Typ nośnika

Typ zawartości

- **ISBD (*Content Form*)**: odzwierciedla podstawową formę lub formy, w której zawartość zasobu jest wyrażona.
- **RDA (*Content Type*)**: podstawowa forma wyrazu, w której zawartość jest komunikowana oraz rodzaj zmysłów ludzkich, za pomocą których ma być postrzegana.
- **MARC 21 (*Content Type*)**: forma wyrazu, w której dzieło zostało zakomunikowane.

Typ zawartości

Pole 336

- Podpola \$a (Typ zawartości) i \$b (Kod typu zawartości) są powtarzalne, można zapisać różne określenia pochodzące z jednego słownika lub wykazu kodów.
- Terminy zaczerpnięte z różnych źródeł zapisuje się w odrębnych polach 336.
- Pole wypełniane deskryptorami BN.
 - Dane przejmowane z listy RDACONTENT <http://www.loc.gov/standards/valuelist/rdacontent.html>

<i>computer dataset</i>	Content expressed through a digitally encoded dataset intended to be processed by a computer. Includes numeric data, environmental data, etc., used by applications software to calculate averages, correlations, etc., or to produce models, etc., but not normally displayed in its raw form. For data intended to be perceived visually in the form of notation, image, or three-dimensional form, see <i>notated movement</i> , <i>notated music</i> , <i>still image</i> , <i>text</i> , <i>three-dimensional form</i> , <i>three-dimensional moving image</i> , and <i>two-dimensional moving image</i> . For data intended to be perceived in an audible form, see <i>performed music</i> , <i>sounds</i> , and <i>spoken word</i> . For cartographic data see <i>cartographic dataset</i> .
<i>computer program</i>	Content expressed through digitally encoded instructions intended to be processed and performed by a computer. Includes operating systems, applications software, etc.
<i>notated movement</i>	Content expressed through a form of notation for movement intended to be perceived visually. Includes all forms of movement notation other than those intended to be perceived through touch (see <i>tactile notated movement</i>).
<i>notated music</i>	Content expressed through a form of musical notation intended to be perceived visually. Includes all forms of musical notation other than those intended to be perceived through touch (see <i>tactile notated music</i>).
<i>performed music</i>	Content expressed through music in an audible form. Includes recorded performances of music, computer-generated music, etc.
<i>sounds</i>	Content other than language or music, expressed in an audible form. Includes natural sounds, artificially produced sounds, etc.
<i>spoken word</i>	Content expressed through language in an audible form. Includes recorded readings, recitations, speeches, interviews, oral histories, etc., computer-generated speech, etc.
<i>still image</i>	Content expressed through line, shape, shading, etc., intended to be perceived visually as a still image or images in two dimensions. Includes drawings, paintings, diagrams, photographic images (stills), etc. For cartographic content intended to be perceived as a two-dimensional image, see <i>cartographic image</i> . For images intended

Tryb odtwarzania

- **ISBD (*Media Type*)**: odzwierciedla formę nośnika w połączeniu z typem urządzenia pośredniczącego.
- **RDA (*Media Type*)**: odzwierciedla typ urządzenia pośredniczącego wymaganego dla wyświetlenia, odtworzenia, uruchomienia itp. zawartości.
- **MARC 21 (*Media Type*)**: odzwierciedla typ urządzenia pośredniczącego wymaganego dla wyświetlenia, odtworzenia, uruchomienia itp. zawartości.

Tryb odtwarzania

Pole 337

- Podpola \$a (Określenie trybu odtwarzania) i \$b (Kod trybu odtwarzania) są powtarzalne, można zapisać różne określenia pochodzące z jednego słownika lub wykazu kodów.
- Terminy pochodzące z różnych źródeł zapisuje się w odrębnych polach 337.
- Pole wypełniane deskryptorami BN.
 - Dane przejmowane z listy RDAMEDIA <http://www.loc.gov/standards/valuelist/rda/media.html>

<i>audio</i>	Media used to store recorded sound, designed for use with a playback device such as a turntable, audiocassette player, CD player, or MP3 player. Includes media used to store digitally encoded as well as analog sound.
<i>computer</i>	Media used to store electronic files, designed for use with a computer. Includes media that are accessed remotely through file servers as well as direct-access media such as computer tapes and discs.
<i>microform</i>	Media used to store reduced-size images not readable to the human eye, designed for use with a device such as a microfilm or microfiche reader. Includes both transparent and opaque micrographic media.
<i>microscopic</i>	Media used to store minute objects, designed for use with a device such as a microscope to reveal details invisible to the naked eye.
<i>projected</i>	Media used to store moving or still images, designed for use with a projection device such as a motion picture film projector, slide projector, or overhead projector. Includes media designed to project both two-dimensional and three-dimensional images.
<i>stereographic</i>	Media used to store pairs of still images, designed for use with a device such as a stereoscope or stereograph viewer to give the effect of three dimensions.
<i>unmediated</i>	Media used to store content designed to be perceived directly through one or more of the human senses without the aid of an intermediating device. Includes media containing visual and/or tactile content produced using processes such as printing, engraving, lithography, etc., embossing, texturing, etc., or by means of handwriting, drawing, painting, etc. Also includes media used to convey three-dimensional forms such as sculptures, models, etc.
<i>video</i>	Media used to store moving or still images, designed for use with a playback device such as a videocassette player or DVD player. Includes media used to store digitally encoded as well as analog images.

Typ nośnika

RDA, MARC 21 (*Carrier Type*): odzwierciedla formę nośnika w połączeniu z trybem odtwarzania, tzn. sposobem, wyświetlenia, odtworzenia, uruchomienia itp. zawartości zasobu.

Typ nośnika

Pole **338**

- Podpola \$a (Typ nośnika) i \$b (Kod typu nośnika) są powtarzalne, można zapisać różne określenia pochodzące z jednego słownika lub wykazu kodów.
- Terminy pochodzące z różnych źródeł zapisuje się w odrębnych polach 338.
- Pole wypełniane deskryptorami BN.
 - Dane przejmowane z listy RDACARRIER
<http://www.loc.gov/standards/valuelist/rdacarrier.html>

Dziękuję za uwagę

j.pacek@bn.org.pl



DESKRYPTORY BIBLIOTEKI NARODOWEJ

Propozycja zmian w opracowaniu zbiorów bibliotecznych
W dobie sieci semantycznej

Warszawa, 20-21 kwietnia 2015 r.